

Cetatea Cavalerilor

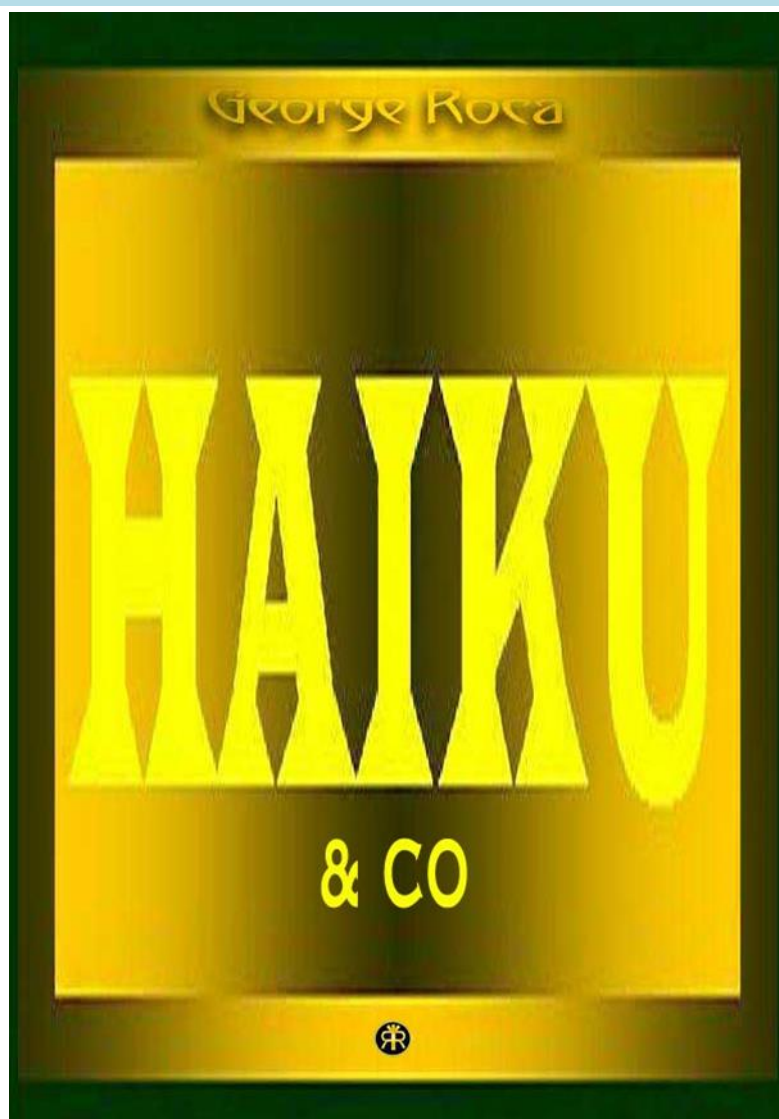
Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 -ISSN-L 2734 - 6889

1

HAIKU & CO

George ROCA¹

Cuvântul a fost creat din rațiunea de comunicare dintre oameni, cu scopul de a numi creaturi sau ființe, obiecte și fenomene, și a vorbi despre ele atunci când acestea nu sunt prezente. Limbajul omului este compus din cuvinte legate între ele, cuvinte care exprimă teamă, dorință, bucurie, nemulțumire, etc. O categorie de exprimare prin cuvinte este expresia sensibilității sufletești. Când creatorul-artist, se folosește de cuvinte - împletite armonios între ele - pentru a trezi în inchipuirea admiratorilor tablouri vii din lumea înconjurătoare, întâmplări, gânduri sau sentimente ale oamenilor, lucrarea pe care o realizează se numește compoziție literară. Cântul, poezia și narațiunea sunt instrumente prin care omul își exprimă sentimentele sufletești pe cale orală. Fenomenul trece din suflet în creier apoi este eliberat de acesta prin vorbire. Uneori eliberarea acestor sentimente a necesitat, în afara transmiterii lor pe cale orală, o comunicare scrisă pentru a fi conservate posterității. Parerea mea este că poezia a apărut cu mult înaintea scrisului. Aceasta a fost transportată în timp prin tradiția populară orală, iar apoi, la momentul oportun, scrisă pentru a se păstra. În acest fel ni s-a transmis de la sumero-akkadieni „Epopoea lui Gilgamesh”, apoi la noi, colinda populară „Caloianul”, sau balada noastră națională „Miorița”.

colinda populară „Caloianul”, sau balada noastră națională „Miorița”.

Am ținut să precizez acest lucru, deoarece, după cum ne dezvăluie William Warriner* în cartea sa „101 Corporate Haiku”, acest gen de poezie „japoneza” (sic!) cu formă fixă a apărut pentru prima dată în China, sub formă orală (mai) primitivă, având tot timpul să se dezvolte și să se sofisticice pe

¹ George ROCA, 2000-2015 (2023), Sydney, Australia

parcursul timpului. De aceea, cele șaptesprezece silabe care alcătuiesc poezia nu sunt întotdeauna necesar un număr arbitrar.

În Japonia, haiku (俳句 – *haika=versuri*), a apărut pentru prima dată în secolul al XVI-lea. Mai târziu s-a răspândit în întreaga lume devenind foarte populară. Istoria genului, ne reamintește de mistica orientală și de maeștrii zen-budiști care și-au exprimat gândirea sub formă de simboluri, mituri, paradoxuri și imagini poetice.

Haiku are menirea ca să transcedenteze limitele impuse de limbajul uzual și gândirea linear-științifică care tratează natura și ființa umană ca pe o mașină. Este aproape obligatoriu ca să indice un moment, o senzație, o impresie sau o situație dramatică luată din natură. Este la fel ca o fotografiere a unor momente specifice ale naturii. Enunțarea lucrării, în general a celor șaptesprezece silabe trebuie să se realizeze pe o singură respirație. Colecțiile tradiționale de haiku sunt aranjate în funcție de anotimpurile anului și de aceea conțin, în general, cuvinte de sezon, care se numesc *kigo*, cuvinte care precizează perioada calendaristică a lucrării. Astfel *haru* desemnează primăvara, vara este reprezentată prin *natsu*, toamna prin *aki* și iarna prin *fuyu*. Fiecare din formele sezonale are subdenumiri sau combinații precum:

Haru tatsu – începutul primăverii
Haru meku – semnele primăverii
Yuku haru – sfârșitul primăverii
Sakura – timpul florilor de cireș

Natsu kinu - începutul verii
Hachisu – mijlocul verii
Natsu no hate - sfârșitul verii
Hana natchibana - timpul în care înfloresc portocalii sălbatici

Zuku aki – începutul toamnei
Kure no aki – sfârșitul toamnei
 Momiji katsu chiru - căderea frunzelor

Shimotsuki – noiembrie
Shivatsu - decembrie
Mutsuki - ianuarie
Hatsu yuki – prima zăpadă

Haiku

Haiku, sau *haikai*, este în general, dar nu obligatoriu, o poezie cu formă fixă alcătuită din trei versuri de câte 5, 7 și respectiv 5 silabe (în total 17 silabe) fără rimă sau ritm ci numai cu aliterații și asonante. Caracteristicile haiku-ului sunt libertatea inspirației, concentrarea expresiei, constrângerea exercitată de forma fixă și poanta finală, marcată de un umor ce nu exclude melancolia sau chiar tristețea. Mai mult decât inspirație, pentru a compune un haiku, este necesară meditație, efort și percepție.

În cartea sa „How to Write, Share, and Teach Haiku”, William J. Higginson enunță: „*Scopul primar al citirii sau scrierii unui haiku este ca să împărtășească momente din viața noastră care ne-au marcat cu experiențe sau percepții pe care noi le oferim sau le primim cadou (de la viață). La cel mai înalt nivel, acesta este marea menire a artelor și în special a literaturii. Haiku, apare, întotdeauna, acolo unde sunt persoane în tangență cu lumea sensurilor lor și cu răspunsul simțămintelor lor la aceasta*”.

Mulți poeți au tratat cu mult respect fenomenul haiku, dar asta nu înseamnă că se impune o barieră între acesta, producător sau cititor. Haiku nu este totuși ceva asemănător Luceafarului venit

din altă sferă! Este un fenomen literar normal, accesibil tuturor celor cu simțire și aptitudini. Termenul „haiku” a fost construit din două caractere chinezești care înseamnă „expresie jucăușă”. Unele haiku-uri sunt simple ghicitori, două rânduri compunând întrebarea, iar un rând răspunsul. Totodată este o veche tradiție ca haiku să enunțe o satiră, atunci primind denumirea de *senryu*.

În poezie, ca și în viața noastră de toate zilele, ne permitem să ne abatem de la reguli. Nici chiar poeții clasici nu au respectat întotdeauna formula de cinci - șapte - cinci silabe. În secolul al XIX-lea un poet japonez pe nume Shiki a compus o serie de haiku-uri cu cincisprezece până la douăzecișicinci de silabe.

Haibun***

Interesant este faptul că haiku se metamorfozează (complementează) și în alte forme literare, precum „HAIBUN” (俳文 - haikai scrieri), o combinație dintre poezie (haiku) și proză. Haibunul este compus dintr-o proză scurtă poetică, descriind de obicei imagini din călătoriile autorului. Hirocki Soto spune: „*Haibunul este o filă dintr-un jurnal de călătorie*”. Obligativ trebuie să conțină în interiorul textului său unul sau, mai rar, chiar două haiku-uri, și un haiku (chiar o tanka) ce închide haibunul, având un caracter concluziv, de obicei surprinzător prin mesajul abordat de autor. Haibunul original japonez a fost creat în secolul al XVII-lea de către călugărul-poet japonez Matsuo Basho. Acest gen literar a penetrat în Europa doar spre sfârșitul secolului XX.

Compoziția haibunului, evidențiază deci, o proză în care narațiunea aparține unor momente speciale din viața autorului. Aceasta ia diferite forme precum: proză scurtă, eseu, autobiografie, jurnal de călătorie, ș.a. Poezia care o însoțește, adică versurile haiku, poate lua două forme:

- prima, reprezentând un sumar a ceea ce se exprimă în proza aferentă, dar fără a se repeta cuvinte și imagini cuprinse în aceasta;
- a doua, în concordanță cu proza, ne duce cu un pas înainte pentru a întregi subiectul. Unii autori creează astfel, haiku aferent reprezentând fantezii sau vise, unele legate de memoriile trecutului, altele de previziuni și dorințe de viitor.

Tanka****

„Proza Tanka”, având aceeași origine japoneză, se înrudește cu Haibun-ul. Este o combinație dintre „Poezia Tanka” (waka (和歌, în japoneză poem)) și proză. Termenul „tanka” a fost creat la începutul secolului douăzeci de către poetul și criticul literar (1867-1902) cu scopul de a moderniza „waka”. Având aceeași motivație, tot el a inventat și termenul „haiku”, din termenul arhaic „hokku”!

În încheiere, putem spune că specia literară haiku și rudele sale apropiate, haibun și tanka, s-au sofisticat și au devenit cunoscute în Japonia, începând cu secolului al XVI-lea, reprezentanții cei mai de seamă fiind Kobayashi Issa, Matsuo Basho, Masaoka Shiki și Yosa Buson. În literatura europeană și americana modernă au strălucit poeți ca Amy Lowell, Conrad Aiken, Ezra Pound, Robert Frost, W.B. Yates, Paul Claudel, William Warriner, Bill Higgins și alții. În literatura română creatorul de excelență în domeniu, a fost talentatul poet, regretatul Nichita Stănescu, care a excelat în haiku.

* WARRINER, William, **101 Corporate Haiku**, Addison Wesley Publishing Company, Boston, Massachusetts, USA, (Perseus Books, N.Y.), 1994, 101 p.

** HIGGINSON, William J., HARTER Penny, **How to Write, Share, and Teach Haiku**, Editura Kodansha International, Bunkyō, Tokyo, Japonia, (Kodansha USA), 1989, 331 p.

*** Wikipedia – Haibun (<http://en.wikipedia.org/wiki/Haibun>)

**** Wikipedia – Tanka ([http://en.wikipedia.org/wiki/Tanka_\(poetry\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Tanka_(poetry)))